

מבט על, גיליון 771, 25 בנובמבר 2015

הקהילה היהודית באמריקה ויחסיה עם ישראל, אז ועכשיו

אברהם ה. פוקסמן

בדיוק כפי שיש נטייה לפאר ולהאדיר את עברה של אמריקה, כך רבים נוטים לאידיאליזציה של הקהילה היהודית האמריקאית ושל ההיסטוריה של יחסיה עם מדינת ישראל. לאור הסערה סביב הסכם הגרעין עם איראן, היו רבים שהשמיעו בפומבי טענה, שלפיה המחלוקות בעת הזו בקרב היהודים האמריקאים חמורות מאי פעם. האמנם? אם נרחיב את נקודת המבט, עולות שאלות, וביניהן: מה ההקשר ההיסטורי של מחלוקות אלה? אילו כוחות מודרניים פועלים כיום להעמקת הקרע בתוך הקהילה? מה ניתן לעשות כדי לחזק את הקהילה ואת הקשר שלה לישראל?

לאורך 67 שנות קיומה של ישראל, נצבר שפע דוגמאות לאי-הסכמות ופערים בתוך הקהילה היהודית האמריקאית בהקשר ליחסיה עם ישראל. כבר בתחילת הדרך נרשמו מאבקים אידאולוגיים עזים בין ארגונים יהודיים חילוניים ודתיים בארצות הברית, לרבות הליגה נגד השמצה, סביב היחסים עם המדינה היהודית המתפתחת. באותם ימים של ראשית המדינה, הרעיון של קהילה יהודית מאוחדת מאחורי מדינת ישראל היה לא יותר מאשר שאיפה לעתיד הרחוק. רק במהלך התקופה שלאחר מלחמת ששת הימים הפכו מרבית היהודים האמריקאים, אם לא כולם, לתומכי ישראל.

כאשר מנחם בגין נבחר לראש ממשלת ישראל ב-1977, אחדות התמיכה בישראל בתוך הקהילה היהודית האמריקאית נסדקה קלות. בתודעתם של רבים מהישראלים ומהיהודים האמריקאים (דעה שגובתה בהערות שהשמיע דוד בן גוריון לאורך השנים), בגין היה איש קיצוני, שלעולם לא יוכל להיות מנהיג לגיטימי של המדינה היהודית. במכתב שנשלח ב-1948 ליניו יורק טיימס' תיארו אישים וביניהם אלברט איינשטיין, חנה ארנדט ואחרים, את מפלגת "חירות" בראשות בגין כ"דומה בגישה החברתית למפלגות הנאציות והפשיסטיות". כיום, במבט של כמעט 40 שנה לאחור, התגובה של הקהילה היהודית הממוסדת מדהימה: כמחצית מהארגונים איימו או רמזו שהם אינם מתכוונים לנהל שום קשר עם הממשלה הישראלית הימנית.

בסופו של דבר, האחדות והתמיכה בישראל שבו על כנם כאשר אלכס שינדלר, יו"ר ועידת הנשיאים דאז, קרא לכנס פגישה בין כל הארגונים היהודיים באמריקה והשכיל לשכנע מדוע חשוב לעמוד מאחורי ישראל המאווימת, ללא קשר למנהיגותה הפוליטית. הקהילה הגיבה באיחוד השורות, שהיה נקודת מפנה קריטית לנוכח העימותים החריפים שממשלת בגין עתידה הייתה לפגוש מול ממשל קרטר. התמיכה של הקהילה היהודית האמריקאית בישראל התחזקה עוד, כאשר חודשים ספורים לאחר מכן חתם אותו ראש ממשלה קיצוני על הסכם שלום עם אנואר סאדאת.

מכאן, שחוסר האחדות, שלכאורה שורר כיום בקרב הקהילה היהודית באמריקה, אינו חסר תקדים. יחד עם זאת, במהלך הוויכוח סביב ההתנהלות מול איראן בשנים האחרונות, היינו עדים לביטויים קשים ובזוהר של מחלוקת, שכללו הטחת האשמות מהצד הימני והשמאלי של הקהילה גם יחד. כאשר ג'פרי נאדלר, חבר קונגרס דמוקרטי ותיק ותומך ידוע של ישראל, יצא להגנת ההסכם, היו שהאשימו אותו בבגידה בישראל ובעם היהודי. כאשר הסנטור הדמוקרטי הבכיר צ'אק שומר יצא בגלוי נגד העסקה, הוא הואשם בכך שהציב את האינטרסים של ישראל לפני אלו של ארצות הברית. ככל שהמאבק החריף, חלקים מקרב השמאל בקהילה אף שיחקו לידיהם של גורמים שהשמיעו הערות בדבר הקישור בין יהודים לכסף. אולם, למרות ההפרזה בשני הצדדים, מרשים היה לראות – אם כי אולי לא מפתיע לאור הקונצנזוס בישראל לגבי ההתנגדות להסכם – את הקשת הרחבה של אופוזיציה יהודית מאורגנת, המתנגדת לעסקה. ניתן היה לטעון ששוב, ברגעי אמת של משבר, הקהילה היהודית באמריקה מתאחדת בתמיכה במדינה היהודית.

בה בעת, דומה שכיום יש סיבה עמוקה יותר למחלוקת ולשבר פוטנציאלי בקרב הקהילה היהודית באמריקה, וזו אינה נעוצה בהסכם עם איראן. נראה שמדובר בחיכוכים שהם תוצאה של היקף כמעט חסר תקדים של אתגרים, שהקהילה ניצבת מולם, וביניהם: (א) אדישות ובורות לגבי ישראל, שבחלקם הם תוצאה של ירידה בכוחה של הזהות היהודית האמריקאית; (ב) נטייה בקרב יהודים בצד השמאלי של המפה לראות את ישראל כמפרת זכויות אדם וכמדכאת את הפלסטינים; (ג) נטייה של חלק מהיהודים בצד הימני של המפה לראות כל אי-הסכמה עם מדיניותה של ממשלת ישראל כאנטי-ישראלית ואפילו אנטישמית; (ד) מה שנתפס כחוסר מוכנות של ממשלת ישראל לעשות ככל שביכולתה כדי למתן מחלוקות ומתחים בתוך הקהילה.

אין ספק, שהסוגיה החשובה ביותר לעסוק בה, היא האדישות הגוברת בקרב יהודים אמריקאים כלפי כלל ההיבטים של התרבות, הדת וההיסטוריה היהודיים, לרבות מדינת ישראל. לאתגר זה אין נוסחת קסם. זהו הסיפור הקלאסי של אמריקה הפתוחה, של עולם מודרני על שלל האטרקציות שבו, ושל השאלה "למה להיות יהודי" כשאין הכרח בכך. עם זאת, ישנן יוזמות שיכולות לסייע למתן את המגמה. לדוגמה, תשומת לב רבה יותר צריכה להינתן לחינוך יהודי ולריבוי תכניות דוגמת 'תגלית'. יש לחפש דרכים נוספות כדי לשלב וללמד היבטים של הדת והתרבות היהודית ולשמר את ערך הזהות הייחודית בתוך הסביבה האמריקנית הרחבה. היכולת לעורר בקהילה היהודית האמריקאית אכפתיות רבה יותר לחיים היהודיים תוכל לשנות את הדינמיקה של הקהילה בצורה חיובית ובאופן שייטיב עם מדינת ישראל.

ומה אמור להיות תפקידה של ישראל בכל אלה? כמובן שישראל אמורה לחשוב בראש ובראשונה על צורכי הביטחון שלה ולהדוף מאמצים אנטי-ישראלים ואנטישמים, כמו תנועת ה-BDS. וכפי שטען כותב שורות אלה במשך שנים רבות בתפקידו כראש הליגה נגד השמצה, חשוב גם שהקהילה היהודית באמריקה תתמוך בישראל על בסיס א-מפלגתי. עם זאת, רצוי היה שמנהיגי ישראל יתנו יותר את הדעת לשאלה, מה ניתן לעשות כדי לעצור את הסנטימנט האנטי-ישראלי הגובר ברחבי העולם ולגשר על המחלוקות בתוך הקהילה היהודית האמריקאית.

אחת הדרכים שישראל יכולה לסייע בהן לחיזוק הקשר בינה לבין הקהילה היהודית האמריקאית, תהיה הכרה בתנועות הקונסרבטיבית והרפורמית, כזרמים דתיים לגיטימיים. העובדה שהרבנות האורתודוקסית שולטת בממסד הדתי בישראל, היא מקור לוויכוח עבור רבים מבין היהודים האמריקאים, ואין סיבה מדוע מנהיגי ישראל לא יחליטו לשנות מגמה זו. בנוסף, על ישראל לחתור לבצע יוזמות יצירתיות יותר מול הפלסטינים, בין אם בהשעיית הבניה בהתנחלויות או באימוץ חלקים של יוזמת השלום הערבית. עבור רבים מהיהודים האמריקאים, התומכים בזכותה של ישראל להתקיים אך מוטרדים מהבעיה הפלסטינית, לניסיונות פרו-אקטיביים מצד ישראל לשנות את הסטאטוס קוו תהיה השפעה חיובית ניכרת.